

FASERINGSMODEL VOOR ONDERZOEK (EN HANDELEN) IN CO-CREATIE

Cor van Dijkum, Matthieu Karel, Mike de Kreek, Adrie Winkelaar, Henk Wesseling.

Inleiding

In het uitvoeren van een onderzoeksproject in cocreatie zijn een aantal fasen te onderscheiden. Dit zijn het samen met de belanghebbenden analyseren van het probleem, het vaststellen van onderzoeksdoel en onderzoeksvragen, het formuleren van theorieën, scenario's en eventuele hypothesen, het kiezen van methoden van dataverzameling, plannen en uitvoeren van de dataverzameling, analyse hiervan, verslaglegging en bespreking, plan van aanpak en aanpakken van het probleem.

Dit lineaire model kan in werkelijkheid door het iteratieve cq recursieve karakter van samenwerken herhalingen van een of meerdere fasen omvatten, of terugkeer naar een eerdere fase of nadruk op bepaalde fasen. Ook kan de uitvoering van (en deel van) de aanpak van het probleem al in het onderzoeksproces plaats vinden. Zo'n model kan dan deels circulair (of liever spiraliserend, dus toch een richting bevattend) zijn. Door steeds terug te koppelen naar het oorspronkelijk geformuleerde onderzoeks- en handelingsdoel kan ook bijstelling van dit doel plaats vinden waardoor het onderzoeksproces ook moet worden bijgesteld. Dit type handelingsonderzoek heeft een dynamisch karakter wat extra eisen stelt aan de onderzoekers.

De onderzoekspopulatie is niet alleen object van maar ook subject in onderzoek, een van de belanghebbende partijen in het onderzoek, deel van de groep actoren. Afhankelijk van de probleemsituatie, de positie en de mogelijkheden van betrokken actoren en de onderzoekers, kan er met argumenten terecht van worden afgeweken. Om complexe maatschappelijke problemen te onderzoeken en aan te pakken is het wel belangrijk dat elke fase, eventueel in een opeenvolging van onderzoek, voldoende aandacht krijgt.

1. Het samen analyseren van complexe maatschappelijke problemen

Onderzoek begint met een fase van bewustwording van een complex¹ maatschappelijk probleem bij één of meer van de verschillende actoren in een probleemsituatie. Dit kan een partij zijn die nadeel ondervindt van een situatie of streeft naar verbetering hiervan, een ander belanghebbende of een externe partij zijn. Ook de onderzoeker of organisatie waar deze deel van uitmaakt kan zo'n startpunt zijn.

Vaststellen van en contact leggen met deze eventuele andere actoren die betrokken zijn bij het probleem maakt deel uit van de initiatiefase. Uit deze actoren kan de partij die nadeel ondervindt van de situatie als 'opdrachtgever' fungeren. Samen met deze actoren komt men dan tot voorlopig formuleren van het probleem waar het om gaat en besluit dat er onderzoek nodig is om het probleem te aan te pakken.

Vervolgens gaat men op zoek naar geschikte onderzoekers indien deze al niet betrokken zijn in het proces. Wanneer deze geïdentificeerd zijn volgt het vaststellen van een overeenkomst tot het uitvoeren van een onderzoeksproject met deze onderzoekers. Hierbij worden de verschillende actoren (zoals 'opdrachtgever' en onderzoekers) en het doel van het onderzoek voorlopig vastgelegd met een globale onderzoeksvraag. De initiatiefnemers kiezen samen met de onderzoekers een geschikte (interactieve) methode om het probleem te verkennen en analyseren.

Ook moet de mogelijke inzet van de verschillende betrokkenen worden vastgelegd; een budget en financiering van de onderzoekers of goedkeuring vanuit de onderzoeksinstelling maken hier deel van uit.

2. Vaststellen onderzoeksdoel en onderzoeksvraag of -vragen

Na de initiële oriëntatie en analyse kan men samen met de actoren uiteindelijk het probleem formuleren, het onderzoeksdoel definitief vaststellen, en mogelijk ook al onder voorbehoud handelingsdoelen formuleren. Ook de onderzoeksvragen zijn nu te bepalen en hiermee kan inzicht worden verkregen om het probleem, soms al voorzichtig handelend, aan te pakken.

3. Formuleren van theorieën, scenario's en hypothesen

Vervolgens kan men samen met de actoren wetenschappelijke en praktijk theorieën verzamelen om samenhangende antwoorden te formuleren op de onderzoeksvragen. Hier kan een belangrijke bijdrage vanuit de onderzoeker(s) geleverd worden; zij zijn vertrouwd met opsporen en formuleren van theorie en modellen die situaties kunnen (helpen) verklaren. Theorieverzameling is ook mogelijk via het formuleren van onderling samenhangende hypothesen, en ordenen in scenario's die verschillende wijzen om het probleem aan te pakken in kaart brengen. Ook moet men het eens worden welke scenario's onderzocht worden.

Een probleem kan vaak op verschillende wijzen worden aangepakt, ook redenerend vanuit het perspectief van betrokken actoren. De uitwerking daarvan in logisch samenhangende stellingen (hypothesen en deelhypothese) levert dan verschillende scenario's op.

4. Uitkiezen van methoden van dataverzameling

Vervolgens gaat men samen met de actoren vaststellen welke methoden van dataverzameling geschikt zijn om informatie te verzamelen. Deze informatie dient om de gevonden of geformuleerde theorie te ondersteunen of de (on)juistheid van de scenario's en de daarbij geformuleerde hypothesen.

5. Planning van de dataverzameling

Vervolgens gaat men samen met de actoren bepalen hoe met behulp van de uitgekozen methoden van dataverzameling waar en wanneer welke informatie verzameld moet worden, daarbij rekening houdend met de wijze waarop de dataverzameling mogelijk van invloed kan zijn op de probleemsituatie. Hier is relateren aan het onderzoeksdoel speciaal van belang.

6. Dataverzameling

Na de planning wordt samen met (een deel van) de actoren data verzameld. Ook hier houdt men rekening met het onderzoeksdoel waarin mogelijke handelingsdoelen al werden geformuleerd.

7. Data-analyse

De verzamelde data wordt samen met de actoren geanalyseerd om de (on)juistheid of onjuistheid van de eerder geformuleerde theorie of hypothesen vast te stellen en eventueel nieuwe theorie te zoeken of hypothesen te formuleren die in een volgende ronde worden onderzocht.

8. Verslaggeving en bespreking daarvan

Na analyse van de data volgt het verslag maken van die analyse, c.q. het maken van een onderzoeksverslag wat voor de betrokken actoren op een navolgbare wijze de (on)juistheid van de theorie of hypothesen bevat en zodoende mogelijke (valide, betrouwbare en bruikbare) oplossingen aanreikt voor het aanpakken van het probleem. Dit wordt gevolgd door bespreken van dat verslag met actoren, en tot slot aan de hand daarvan bijstellen van het onderzoeksverslag tot een definitief verslag.

9. Plan van aanpak

Nu volgt samen met de uitgekozen actoren en eventueel andere actoren het formuleren een plan van aanpak van het probleem met behulp van het onderzoeksverslag. Tijdens het onderzoeksproces kunnen ook al verbeteringen in de oorspronkelijke probleemsituatie zijn opgetreden. Verder behoort hiertoe het vaststellen van de mate waarin de aanpak eventueel nog onderzoeksmatig wordt geëvalueerd en bijgesteld en de onderzoekers betrokken blijven bij die aanpak.

10. Aanpakken van het probleem

Voor zover een verbetering nog niet is geëffectueerd, gaan (onderzoekers samen met) de uitgekozen actoren en eventueel andere actoren aan de slag met het plan van aanpak; dit kan weer onderzoeksmatig geëvalueerd worden en leiden tot eventueel bijstellen.

Enige referentie aan methodologische literatuur.

Groot, A. D. de (1961). *Algemene Methodologie*. Den Haag: Mouton.

Strien, P.J. van (1986). *Praktijk als wetenschap. Methodologie van het sociaal-wetenschappelijk handelen*. Assen/Maastricht: Van Gorcum.

Dijkum, C. van (2008). Changing methodologies for research. *Journal of Organisational Transformation & Social Change*, 5(3), 267-289.

Mens Verhulst J. van, Linder B. van (2014). Spelsimulatie als onderzoeksmethode. In: Dijkum C. van, Tavecchio L. (red.). *Praktijkonderzoek in ontwikkeling*. Den Haag: Boom/Lemma, 117-132.

Kreek M. de, Diekmann W.P., Vels M. van (2014). Praktijkgericht onderzoek als één van de gereedschappen van de master Social Work. In: Dijkum C. van, Tavecchio L. (red.). *Praktijkonderzoek in ontwikkeling*. Den Haag: Boom/Lemma, 133-146.

¹ Complex wil – zeer kort gesteld - zeggen dat het problemen betreft die verschillende belanghebbenden (actoren) aangaat, met meerdere - onderling samenhangende oorzaken die op elkaar inspelend soms leiden tot onvoorspelbare gebeurtenissen.